

לפרשת אמור – תשע"ג

חובת הדאגה לחלש במרכז

עו"ד יהושע ג'יי ניוסטדטר

באמצע "פרשת המועדות" שבפרשתנו, בסוף התיאור של חג השבועות, מופיע פסוק שלכאורה אינו קשור לענייני החגים:

וּבְקִצְרְכֶם אֶת-קִצִּיר אֲרֻצְכֶם, לֹא-תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֶךְ בְּקִצְרְךָ, וְלֶקֶט קִצִּירְךָ, לֹא תִלְקֹט; לְעֵנִי וְלִגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם, אֲנִי ה' אֱ-לֹהֵיכֶם.

בנוסף לכך שהפסוק אינו עוסק בדיני החגים (והוא הפסוק היחיד כזה בכל פרשת המועדות) הפסוק אינו מלמד אותנו דינים חדשים, שהרי הוא חוזר כמעט מילה במילה על פסוק שהופיע בפרשת קדושים:

וּבְקִצְרְכֶם אֶת-קִצִּיר אֲרֻצְכֶם, לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֶךְ לִקְצֹר; וְלֶקֶט קִצִּירְךָ, לֹא תִלְקֹט. וְכִרְמְךָ לֹא תַעֲזֹל, וּפְרֵט כְרָמְךָ לֹא תִלְקֹט: לְעֵנִי וְלִגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם, אֲנִי ה' אֱ-לֹהֵיכֶם

נראה שהתורה לא הזכירה כאן את דיני הכרם, מפני שהפסוק מובא בהקשר של חגי הקציר. אבל מה מטרת התורה בחזרה על חובת פאה ולקט אחרי תיאור חגי האביב?

הרמב"ן מציע שהתורה חוזרת על דינים אלה כדי ללמד אותנו שגם השדה שממנו קוצרים את העומר חייב בפאה ובלקט.

והנכון בעיני כי "ובקצרכם את קציר ארצכם" רמז לקציר הנזכר בראש הפרשה, יאמר כי כשתבואו אל הארץ וקצרתם את העומר ראשית קצירכם לא תכלה פאת השדה ההוא לצורך העומר ולא תלקט הלקט, לומר שלא תדחה המצווה ההיא [=עומר] את הלאווין האלה [פאה ולקט].

מלבד ההלכה הטכנית, ששדה שממנו קוצרים את העומר חייב במתנות עניים, יש כאן לקח מוסרי. תחבולה ידועה של היצר הרע הוא לשכנע את האדם כי אפשר לכפר על עוולות שבין אדם לחברו על ידי הקפדה במצוות שבין אדם למקום. אך הקפדה במצוות השדה המכוונות כלפי שמים – העומר ומנחת הביכורים של שבועות, לא פוטרת אותנו ממצוות השדה המכוונות כלפי הנצרכים שבינינו.

כִּי, ה' אֱ-לֹהֵיכֶם--הוא אֱ-לֹהֵי הָאֱלֹהִים, וְאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים: הָאֵל הַגָּדֹל הַגָּבֹר, וְהַנּוֹרָא, אֲשֶׁר לֹא-יֵשָׁא פָנָיו, וְלֹא יִקַּח שָׁחַד. עֹשֶׂה מִשְׁפָּט יְתוֹם, וְאֶלְמָנָה; וְאֹהֵב גֵּר, לְתֵת לוֹ לֶחֶם וְשִׁמְלָה. וְאֹהֵבֶתָם, אֶת-הַגֵּר: כִּי-גֵרִים הָיִיתֶם, בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם. [דברים י']

אי אפשר לשחד את הקב"ה, על ידי קיום מצוות בין אדם למקום, כדי שישכח את דין היתום האלמנה והגר, שהרי הקב"ה אינו לוקח שחד.

רש"י מביא על הפסוק שלנו את דברי הספרא:

אמר רבי אבדימס ברבי יוסף: מה ראה הכתוב ליתנה באמצע הרגלים, פסח ועצרת מכאן וראש השנה ויום הכיפורים והחג מכאן? ללמדך שכל הנותן לקט שכחה ופאה לעני כראוי, מעלין עליו כאילו בנה בית המקדש והקריב קרבנותיו בתוכו

ראוי לציין כי הפסוק שלנו עובר בין לשון רבים ללשון יחיד, ובחזרה. הרקע לציווי נאמר בלשון רבים: ובקוצרכם את קציר ארצכם; הציווי עצמו נאמר בלשון יחיד: לא תכלה פאת שדך

בקצרך ולקט קצירך לא תלקט, לעני ולגר תעזב אתם; אך הנימוק הרוחני לציווי נאמר שוב בלשון רבים: אני ה' א-להיכם.

ללמדנו שבניגוד לעבודת המקדש, שאינה דורשת השתתפות אקטיבית של כל הציבור, אלא נעשית על ידי נציגי הציבור עבור הכלל, החובה לדאוג לחלשים חלה על כל יחיד ויחיד.

אבל התוצאה של קיום מצוות מתנות עניים על ידי כל יחיד ויחיד אנו רק הקלת המצוקה של היחידים המקבלים את המתנות ותיקון המידות של היחידים בעלי הצדקה. אם כל יחיד מקיים את חובותיו כראוי, נוצרת חברה קדושה, שבה השכינה יכולה לשרות.